

En liten fisk

Publisering:

De første sakene om Reidar Kvalvik og Igor Samarin sto på trykk i Sunnmørsposten 29. og 30. mars 2005. Lørdag 4. juni trykket vi en større dokumentarartikkel, fulgt av daglige nyhetsoppslag den påfølgende uken, og med ujevne mellomrom i tiden etter.

Saken «En liten fisk» vant Journalistprisen i Møre og Romsdal 2005, i kategorien nyheter.

De som var med:

Svein Aam
Ragnvaldmarka 8
6100 Volda
Telefon: 70 05 31 84
Mobil 90 20 12 32

Bent Botten
Henrik Ibsens veg 16
6413 Molde
Telefon: 71 25 56 52
Mobil 90 20 12 36

Begge jobber i:
Sunnmørsposten
boks 123
6001 Ålesund
Telefon 70 12 00 00

1 - Hva startet det hele?

17. mars 2005 tikket en e-post inn fra en navnløs hotmail-adresse. Den handlet om selskapet Fishexport AS, og eierne Igor Samarin og Reidar Kvalvik. Ifølge avsenderen var de innblandet i hvitvasking av penger, underslag i millionklassen, forsikringssvindel, momssvindel, regnskapsfuske og ulovlig eksport av fisk - for å nevne noe.

2 - Problemstillingen

Mange av opplysningene hørtes usannsynlige ut, og lot seg ikke uten videre verifisere. Men fordi deler av informasjonen viste seg å være korrekt, valgte vi å legge mye arbeid i å sjekke resten også.

Igor Samarin har en kort historie i Norge. Da vi tok til å granske fortiden hans, måtte vi snart vende blikket østover, mot Estland og Russland. Arbeidet var svært tidkrevende. Disse landene har ikke samme grad av åpenhet rundt bedrifter og personer som Norge. Vi fikk hjelp fra en kollega i en estisk avis til å skaffe oss oversikt over Samarins forretningsvirksomhet i Estland. I Russland, Samarins opprinnelige hjemland, engasjerte vi en privatetterforsker for å lete fram informasjon om hans forretninger og forbindelser der.

Etter hvert ble Reidar Kvalvik vårt hovedfokus. Han er lokal, og han har en fortid som førte oss inn i et av de mer uryddige farvannene i norsk fiskerinæring: Trader-bransjen, i Norges største fiskeeksportby Ålesund.

3 - Ressursbruk

Vi begynte for alvor å grave den siste uken i mars. I den første perioden arbeidet vi med andre saker parallelt, men etter hvert som det ble klart at vi hadde en god historie, ble arbeidet intensivert. De siste tre ukene før vi publiserte jobbet begge på full tid med prosjektet - og vel så det.

Redaksjonsledelsen ga oss frie hender når det gjaldt overtidsbruk, reising og utgifter.

4 - Spesielle erfaringer

4.1 - Faren for å drukne:

Det ble *mye* papir. Vi trålte arkivene hos domstoler flere steder i Norge. Vi skaffet dokumenter fra Brønnøysundregistrene, fra utenlandske foretaksregistre, og fra norske og utenlandske kredittinformasjonsbyråer. Vi pløyde gjennom flere årganger av postjournalene til Mattilsynet og Fiskeridirektoratet. Og, mer kuriøst: Vi innhentet historiske værddata fra UK Met Office (det engelske meteorologiske institutt).

Etter hvert satt vi med over 20 årsregnskaper, 12 bostyrer rapporter, flere av dem svært omfattende, og 10 ulike dommer - for å nevne noe. Dokumentbunken på mer enn tusen sider satte oss i stand til å granske hjerte og nyrer på mellom 30 og 40 selskaper. Noen av papirene vi lette fram hadde samlet støv i offentlige arkiver i mer enn 20 år.

For å systematisere informasjonen brukte vi regneark, der vi sorterte opplysninger om ulike personer og selskaper kronologisk. Likevel var det en utfordring å lokke lesverdige historier ut av papirhaugen.

I tillegg til de mange skriftlige kildene brukte vi over hundre muntlige kilder, for å prøve å trenge på innsiden av et miljø der mange aktører ikke ønsker offentlighet, og der persongalleriet er enormt og floraen av store og små selskaper nesten endeløs.

4.2 - Anonyme kilder:

Personen bak e-posten som først satte oss på sporet av saken om Kvalvik kalte seg Deep Throat. (Da den virkelige Deep Throat sto fram i mai, tok han med den største selvfølgelighet kunstnernavnet Mark Felt.) I flere måneder føret han oss med mer eller mindre utrolige opplysninger. Vi skjønnte tidlig at han hadde sin egen agenda. Noen av e-postene luktet ramt av drittpakke. Det virket som Deep Throat nær et inderlig ønske om å ramme Samarin og Kvalvik der det gjør aller mest vondt, og at vi skulle være redskapet.

Tidlig i prosessen ble vi klar over at Igor Samarins dokumentmappe ble meldt stjålet høsten 2004, og at noen av dokumentene som tilfløt oss kunne stamme fra det påståtte tyveriet.

Alt dette gjorde at vi behandlet all informasjon fra Deep Throat med betydelig skepsis.

Slik vi så det, sto vi overfor tre muligheter: Den feige; å legge saken i skuffen. Den enkle; å skrive en artikkel eller to, basert på lett kontrollerbare opplysninger.

Vi valgte den tredje og mest arbeidskrevende innfallsvinkelen. Vi forsøkte å frigjøre oss fra kilden, og grave fram informasjon på egen hånd. Vi påla oss et strengt prinsipp om aldri å bruke Deep Throat-informasjon uten å verifisere den gjennom åpne kilder. Det tvang oss til å legge vekk flere svært interessante spor. Samtidig fikk vi en helt annen sak enn den han nok hadde sett for seg. Istedenfor en historie om to skurker laget vi en artikkelserie som avdekket tvilsomme forhold i en rekke selskaper i fiskeribransjen.

4.3 – Fra sak til serie

Hovedsaken kom til å handle om Reidar Kvalvik (En liten fisk). I tillegg kom vi over andre eksempler som viser hvor lett det er for konkursgjengangere å fortsette å drive forretninger. Vi satte særlig fokus på to personer til, ved siden av Kvalvik: Kjell Ove Dyb og Edvin Strand. Sistnevntes nettsider flagget følgende illustrerende motto: «På forespørsel kan vi ordne det meste». Felles for Kvalvik, Dyb og Strand er en liberal holdning til lover, regler og kvalitetskriterier, og at de tross flere konkurser stadig har funnet (og finner) nye måter å drive sine forretninger på.

Artikkelserien, som ble publisert under vignetten «Fiskehandlerne», strakte seg over en uke. Vi avsluttet med lørdagssaken «Slik blir du fiskemillionær», der vi harselerer litt med bransjens grå får ved å bruke eksempler fra virkeligheten.

4.3 - PFU:

Tidlig i research-fasen ble vi klagd inn for PFU av Igor Samarin. Klagen gjaldt en av sakene vi publiserte i mars, der vi fortalte at Samarin var anmeldt og siktet for underslag av penger og dokumenter. Konkret dreide klagen seg om bruk av navn og bilde. I slutfasen av arbeidet, da Reidar Kvalvik skulle gis anledning til å kommentere våre funn, nektet han å ha direkte kontakt

med oss. Han kommuniserte kun via sin advokat, den samme advokaten som bisto Samarin med PFU-klagen. Signalet var ikke til å ta feil av: Ett feiltrinn, og vi ville befinne oss i en juridisk hengemyr. Dagene like før og like etter publisering var spennende.

Først etter at sakene hadde stått på trykk, ble Samarins klage behandlet i PFU. Utvalget konkluderte med at Sunnmørsposten ikke hadde brutt god presseskikk.

4.4 - Hva har skjedd etterpå?

I dag er Fishexport AS under tvangsoppløsning. Den direkte årsaken er at selskapet står uten revisor. Regnskapene er ifølge bostyreren sporløst forsvunnet. Det samme har Igor Samarin vært. Bostyrer så seg til slutt nødt til å skaffe seg en rettslig kjennelse som slår fast at Samarin skal etterlyses, pågripes og om nødvendig fengsles, slik at han kan pålegges å gi de opplysningene han plikter som styreleder og daglig leder i et selskap under konkursbehandling.

Reidar Kvalvik ble nylig dømt til fengsel i ni måneder for momssvindel og fakturajuks i selskapet Kvalvik International AS. Tingretten uttaler at Kvalvik har en «svært uryddig» forretningsdrift, og en «svært likegyldig» innstilling til lover og regler.

I retten beklaget Kvalvik seg over at Sunnmørsposten har gjort det umulig for ham å drive forretninger. Men i desember kunne vi fortelle at han og Samarin er i gang med et nytt prosjekt i Nord-Norge. Det går visst ikke så bra.

Kjell Ove Dyb har gått gjennom en ny konkurs etter at saken om ham sto på trykk, men er visstnok i gang med nye forretninger.

Edvin Strand sier han har sluttet å selge fisk.

Sunnmørsposten følger fortsatt sakene.

Ålesund 16.01. 2006

Svein Aam

Bent Botten